

OBSAH

PŘEDMLUVA	13
1. FENOMÉN DEMOKRACIE	15
Lubomír Kopeček a Vít Hloušek	
1. 1 Co je demokracie?	15
1. 2 Nástin vývoje demokracie v historické perspektivě	19
1. 3 Průvodce demokracií	23
1. 3. 1 Liberální demokracie jako normativní ideál zastupitelské demokracie	25
1. 3. 1. 1 Empirické koncepty zastupitelské demokracie	27
1. 3. 2 Přímá (participační) demokracie	29
1. 3. 2. 1 „Předklasické“ období athénské demokracie	29
1. 3. 2. 2 Klasické období athénské demokracie	31
1. 3. 2. 3 Participační teorie od 18. století do současnosti	35
1. 3. 2. 4 Elektronická demokracie - výzva pro budoucnost? (spoluautorem této podkapitoly je Ondřej Císař)	37
1. 3. 2. 5 Uplatňování prvků přímé demokracie v soudobých zastupitelských demokraciích	39
1. 4 Občanská společnost a demokracie	43
1. 5 Závěr	45
Literatura	46
2. PLATÓN, ARISTOTELÉS A JEJICH TYPY POLITICKÝCH ZŘÍZENÍ	49
Ondřej Císař	
Literatura	56
3. KLASICKÁ LIBERÁLNÍ TEORIE DEMOKRACIE	57
Vít Hloušek	

3.1	Liberalismus bez demokracie – Locke, Montesquieu, Smith	58
3.2	Edmund Burke – korekce liberalismu i demokracie	63
3.3	John Stuart Mill – na pomezí mezi klasickým a sociálním liberalismem	65
3.4	Alexis de Tocqueville – oslava liberálně-demokratické praxe	70
3.5	Ludwig von Mises – radikální liberalismus volného trhu	73
3.6	Friedrich August von Hayek – neoklasický liberalismus a vláda zákona	75
3.7	Robert Nozick – libertariánská výzva	78
3.8	Závěr	81
	Literatura	82
4.	OBČANSKÝ REPUBLIKANISMUS A DELIBERATIVNÍ DEMOKRACIE	84
	Ondřej Císař	
4.1	Republikanismus: základní vymezení	85
4.2	Antické kořeny	87
4.3	Klasický republikanismus	90
4.4	Moderní radikálně-demokratická tradice: Jean Jacques Rousseau	94
4.5	Lidská pluralita: Hannah Arendtová	96
4.6	Formulace republikánského argumentu v rámci současných debat	99
4.7	Namísto závěru: deliberativní koncepce demokracie	102
	Literatura	106
5.	SOCIÁLNĚ POLITICKÉ PODMÍNKY DEMOKRACIE	109
	Lubomír Kopeček	
5.1	Etapy vývoje státu a etablování demokracie v Evropě	109
5.1.1	Čtyři fáze formování státu a národa	110
5.1.2	Institucionální prahy demokratizace	113
5.2	Podmínky stability demokratických režimů	118
5.2.1	Podmínka první – ekonomická rozvinutost	120
5.2.1.1	Politika zrychleného ekonomického růstu a její důsledky	121
5.2.2	Podmínka druhá – legitimita demokracie	123
5.2.3	Proč padly komunistické režimy?	126

5.3	Podmínky příznivé pro demokracii podle Roberta Dahla a pojem občanské kultury	127
5.4	Vlny demokratizace a demokratická tranzice	133
5.4.1	Příčiny třetí vlny	138
5.4.2	Typy demokratické tranzice	140
5.4.3	Problém konsolidace nových demokracií	142
5.5	Závěr	145
	Literatura	146
6.	ELITY A DEMOKRACIE	149
	Lubomír Kopeček	
6.1	Zakladatelé teorie elit a kritika demokracie	150
6.2	Gaetano Mosca	152
6.3	Vilfredo Pareto	156
6.4	Rozdíly v Moscově a Paretově myšlení a kritika jejich teorie	159
6.5	Robert Michels	161
6.5.1	Jak vzniká vůdcovství a byrokracie v politické straně	162
6.5.2	Kritika „železného zákona oligarchie“ a Michelsův přínos pro politickou vědu	166
6.6	Elitistické teorie po druhé světové válce	168
6.6.1	Harold Dwight Lasswell	168
6.6.2	Charles Wright Mills	169
6.6.3	Giovani Sartori	171
6.7	Typy politických elit	172
6.8	Závěr	175
	Literatura	176
7.	KONCEPT DEMOKRACIE J. SCHUMPETERA	178
	Lubomír Kopeček	
7.1	Kontext Schumpeterova konceptu demokracie	178
7.2	Myšlenková východiska – kapitalismus, socialismus a jejich budoucnost	180
7.3	Demokracie jako metoda, nikoliv cíl: kritika „klasické“ demokracie	183
7.4	„Jiná“ koncepce demokracie: kompetitivní elitismus	185
7.5	Elity a soutěživá demokracie	187
7.6	Kritika Schumpeterova konceptu demokracie	188
7.7	Závěr	191
	Literatura	192

8. PARLAMENTNÍ A PREZIDENTSKÉ DEMOKRACIE	193
Vít Hloušek	
8. 1 Parlamentní demokracie	194
8. 2 Prezidentské demokracie	196
8. 3 Poloprezidentské systémy zastupitelské demokracie	198
8. 4 Závěr – modely zastupitelské demokracie a praktická politika	200
Literatura	202
9. KONSENSUÁLNÍ A KONKURENČNÍ DEMOKRACIE	203
Vít Hloušek, Lubomír Kopeček	
9. 1 Východiska lijphartovské teorie – konsociační demokracie	203
9. 1. 1 Pevná strukturace společnosti	206
9. 1. 2 Ochota elit ke konsensu	208
9. 1. 3 Význam politické kultury a tradice	209
9. 2 Reforma konsociační teorie - konsensuální demokracie	210
9. 3 Zamyšlení nad česko(slovenskou) demokracií - konsensuální nebo majoritní model?	217
9. 3. 1 Česká politická tradice do roku 1989	218
9. 3. 2 První republika	219
9. 3. 3 Druhá republika	221
9. 3. 4 Třetí republika	222
9. 3. 5 Jaký model funguje v podmínkách České republiky?	225
9. 3. 6 Závěr	228
Literatura	230
10. PLURALISMUS A (NEO)KORPORATISMUS	232
Petr Fiala, Miroslav Mareš	
10. 1 Zájmové skupiny v demokracii a politický proces	232
10. 2 Pluralismus	235
10. 2. 1 Kritika pluralismu	240
10. 3 (Neo)korporatismus	242
10. 3. 1 Kritika neokorporatismu	245
10. 4 Závěr	247
Literatura	249

11. POLYARCHIE	251
Miroslav Mareš	
11. 1 Vymezení polyarchie	251
11. 2 Vývoj a předpoklady rozvoje polyarchie	254
11. 3 Kritika polyarchie	256
11. 4 Závěr	257
Literatura	258
12. TOTALITÁRNÍ A AUTORITATIVNÍ REŽIMY	259
Stanislav Balík	
12. 1 Úvod	259
12. 2. Teorie a typologie totalitarismu	260
12. 2. 1 Friedrichova a Brzezinského kritéria totalitarismu	261
12. 2. 2 Pohled G. Sartoriho a H. Arendtové	262
12. 2. 3 Linzova charakteristika totalitarismu	263
12. 3 Teorie a typologie autoritativních a jiných nedemokratických režimů	263
12. 3. 1 R. Aron	263
12. 3. 2 Typologie na základě fenoménu modernizace ..	264
12. 3. 3 Linzova teorie autoritativních režimů	268
12. 3. 3. 1 Limitovaný pluralismus	269
12. 3. 3. 2 Rozpor ideologie a mentality	271
12. 3. 3. 3 Politická mobilizace versus depolitizace	273
12. 3. 3. 4 Linzova klasifikace	274
12. 3. 4 Sultanistické režimy	277
12. 3. 5 Stepanova a Linzova teorie posttotalitarismu	278
12. 3. 6 W. Merkel	279
12. 4 Závěr	283
Literatura	284
13. HYBRIDNÍ DEMOKRACIE	285
Vít Hloušek, Lubomír Kopeček	
13. 1 Neliberální demokracie a defektní demokracie	285
13. 2 Elektorátní (formální) demokracie a pseudodemokracie	288
13. 3 Delegativní demokracie	291
13. 4 Závěr	293
Literatura	295

14. TEORIE EXTREMISMU	297
Miroslav Mareš	
14. 1 Úvod	297
14. 2 Vývoj teorie extremismu	298
14. 3 Vymezení a pojetí extremismu	299
14. 4 Varianty extremismu	306
14. 5 Kritika teorie extremismu	314
14. 6 Teorie extremismu a koncept „bojovné demokracie“	317
14. 7 Závěr	320
Literatura	323
15. VIZE ROLE LIBERÁLNÍ DEMOKRACIE VE SVĚTĚ NA PŘELOMU 20. A 21. STOLETÍ	327
Lubomír Kopeček	
15. 1 Konec dějin podle Francise Fukuyamy	328
15. 1. 1 Bída 20. století a celosvětová liberální revoluce: aneb jak nastal konec dějin	329
15. 1. 2 Filozoficko-historické zdůvodnění konce dějin ..	331
15. 1. 3 Boj o uznání	333
15. 2 Kritika „konce dějin“	334
15. 3 Střet civilizací Samuela Huntingtona	336
15. 3. 1 Kultury a civilizace v éře po studené válce ...	336
15. 3. 2 Změna světového řádu	340
15. 3. 3 Podoba nového světového řádu	341
15. 3. 4 Perspektiva střetu civilizací	343
15. 4 Kritika „střetu civilizací“	344
15. 5 Závěr	347
Literatura	348
16. TEORIE DEMOKRACIE NA ÚSVITU GLOBÁLNÍHO VĚKU?	349
Ondřej Císař	
16. 1 Globalizace a demokracie	350
16. 2 Demokracie na nadnárodní úrovni	353
16. 3 Proti nadnárodní demokratizaci: kritikové a skeptikové ..	359
16. 4 Nadnárodní demokracie a evropská integrace	367
16. 5 Namísto závěru: nadnárodní demokracie ve světě po 11. září 2001	369
Literatura	372
AUTOŘI	377